

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 330.131.7

В.І. НАДРАГА,
д.е.н., доцент, пров. наук. співроб., Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України,
Л.А. ЧВЕРТКО,
к.е.н., доцент, Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини

Моніторинг соціальних ризиків як складова оцінки ефективності соціальної політики

Стаття присвячена розробці інструментарію моніторингу соціальних ризиків як складової оцінки соціальної політики. Основними елементами системи моніторингу соціальних ризиків запропоновано вважати такі підсистеми, які відображають взаємодію з інформаційним забезпеченням, розрахунком показників, аналізом результатів та візуалізацією інформації. Зазначається, що ефективність системи моніторингу буде залежати від врахування специфічних потреб конкретних користувачів.

Ключові слова: соціальні ризики, соціальна сфера, система моніторингу.

В.І. НАДРАГА,
д.э.н., доцент, ведущий научный сотрудник, Институт демографии и социальных исследований им. М.В. Птухи НАН Украины,
Л.А. ЧВЕРТКО
к.э.н., доцент, Уманский государственный педагогический университет им. Павла Тычины

Мониторинг социальных рисков как составляющая оценки эффективности социальной политики

Статья посвящена разработке инструментария мониторинга социальных рисков как составной оценки социальной политики. Основными элементами системы мониторинга социальных рисков предложено считать такие подсистемы, которые отображают взаимодействие с информационным обеспечением, расчетом показателей, анализом результатов и визуализацией информации. Отмечается, что эффективность системы мониторинга будет зависеть от учета специфических потребностей конкретных пользователей.

Ключевые слова: социальные риски, социальная сфера, система мониторинга.

V. NADRAGA,
doctor of economics, associate professor, senior researcher, Institute for Demography and Social Studies after MV Ptukha NAS of Ukraine,
L. CHVERTKO,
PhD in economics, associate professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Monitoring of social risks as a part of assessment of social policy efficiency

The article is devoted to development of tools for the monitoring of social risks as part of assessment of social policy.

The authors give the definition of the monitoring of social risks. Their definition is based on the fact that it is the systematic activity of planned and regular tracking of a defined system of indicators characterizing the main types of events which leads to the spread of such phenomena as unemployment, loss of income, low income and so on.

The authors offer the main provisions for the establishment of a monitoring system of social risks (MSSR):

– MSSR is developed as a typical monitoring system with a defined structure of information base and the core system that includes typical procedures for data processing and analysis, and its shell – the process of measurement and analysis of specific characteristics of social risks;

– MSSR users who work with the results of monitoring should have special knowledge in the field of social policy and social risks;

– the system is created by the consistent increasing of functions considering the difficulty of pre-determination of all tasks solved using MSSR;

– MSSR is created as an open system, and, in it, along with the results of monitoring, the user is provided with the access to information resources that are used in the system;

– complex structure of data storage is used that is caused by the complexity and volume of information provision.

In general, the monitoring system of social risks in the labor sphere will provide access to the archives and operational data, information on users, regulatory documents and databases for operational service of the monitoring system, database monitoring results.

Evaluation of effectiveness of measures to minimize social risks is one of the most important areas of use of the results of monitoring. It serves as an appropriate analytical tool assigned to measure cause and effect relationships, effectiveness and impact assessment and forecast the consequences of measures to prevent factors that actualize social risks.

It is proposed to consider the subsystems that reflect the interaction with information management, calculation of indicators, results analysis and visualization of information as the main elements of the monitoring system of social risks.

It is noted that the effectiveness of the monitoring system will depend on the consideration of specific needs of the particular users.

Keywords: social risks, social sphere, system monitoring.

Постановка проблеми. Провідними вітчизняними науковцями напрацьовано досить вагомий теоретичний інструментарій щодо моніторингу та оцінки ефективності соціальних програм та соціальних видатків держави, бідності, системи соціальних послуг. Проте систематичні дослідження з метою аналізу соціальних ризиків у трудовій сфері та їх подальше врахування при формуванні соціально-економічної політики в Україні наразі залишаються відсутніми. З метою підвищення ефективності заходів соціальної політики щодо мінімізації соціальних ризиків, що базуватимуться на об'єктивній статистичній інформації та постійному відстеженні їх дієвості, необхідно розробити відповідну систему моніторингу соціальних ризиків як невід'ємної складової системи моніторингу та оцінки ефективності соціальної політики. Під моніторингом соціальних ризиків пропонується розуміти систематичну діяльність з планомірного та регулярного відстеження визначеної системи показників, що характеризують основні типи подій, настання яких призводить до поширення таких явищ, як безробіття, втрата доходу, малозабезпеченість тощо. Запропоноване визначення в цілому відповідає загальноприйнятим уявленням щодо змісту терміну «моніторинг». Однак сьогодні як моніторингові дослідження досить часто подаються несистемні опитування, метою яких є визначення всього декількох розрізнених показників. Протягом останніх 5–7 років дослідники при оцінці та аналізі соціальних процесів все більшу увагу приділяють таким джерелам даних, як інтернет-опитування, соціальні мережі, інформація інтернет-провайдерів щодо типових запитів у мережі, опитування за мобільними телефонами тощо. Збір інформації з таких джерел майже не вимагає витрат, а дані можуть отримуватися фактично у режимі реального часу. На наш погляд, ці джерела інформації є дуже перспективними щодо кількісної та якісної оцінки соціальних ризиків у трудовій сфері, особливо зважаючи на актуальність (своєчасність) даних отриманих за їх допомогою. Але наразі не існує ефективного загальноприйнятого інструментарію обробки та використання таких даних.

Результати моніторингових досліджень нададуть нові можливості для прогнозних оцінок негативних наслідків тих чи інших процесів (реформ), що відбуваються в суспільстві, і відповідно вчасного упровадження дієвих превентивних заходів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Нині серед учених все чіткіше проявляється розуміння того, що реальні соціальні ризики далеко виходять за межі традиційного визначення ризиків, які можна кількісно оцінити та передбачити. Соціальний досвід значно розширює межі технічного визначення ризику, він також не вкладається в рамки певних імовірнісних процесів та їх відповідних наслідків. У сучасному світі спосіб, яким люди концептуалізують (ідентифікують) і сприймають ризики у повсякденному житті, зумовлюється цінностями, відносинами, соціальними впливами, культурною ідентичністю тощо [1, с. 213]. Слід враховувати той факт, що інформаційні процеси, інституційні структури, соціальна поведінка та індивідуальні реакції формують соціальний досвід щодо ризиків способами, які змінюють суспільне сприйняття ризику.

Найбільша повнота і концептуальна виваженість сутнісних характеристик соціального ризику, на нашу думку, демонструються у спеціальному дослідженні [2], проведеному науковцями Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Концептуальним можна вважати положення щодо неможливості існування соціальних ризиків у ідеальному вигляді, оскільки кожен з них тісно пов'язаний з явищами та процесами, що відбуваються у інших сферах суспільства. У процесі соціогенезу поряд із появою нових різновидів ризику людство виробило механізми профілактики та попередження вже відомих йому, а також заклало основи для аналізу та прогнозування нових типів ризику. Соціальні ризики було визначено як загрози, що виникають і проявляють себе у рамках соціальної сфери суспільства, мають негативні соціальні наслідки, впливають на життєдіяльність індивідів, соціальних груп та суспільства у цілому. Серед робіт, присвячених проблемам моніторингу соціальних процесів та оцінки державної політики, необхідно від-

значити дослідження Е. Лібанової, О. Макарової, В. Саріогло, Л. Черенко [3–5].

Метою статті є визначення пропорцій між проблемною та предметною орієнтованістю системи моніторингу соціальних ризиків як складової оцінки ефективності соціальної політики.

Виклад основного матеріалу. Сучасні світові та європейські підходи до оцінки соціально-економічного стану країн та їх регіонів спрямовані не лише на констатацію фактичної ситуації звітного періоду, а й дають змогу ефективно виявляти причини негативних явищ, здійснювати прогноз можливих проблем соціально-економічному розвитку, оцінювати можливий вибір управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку територій [6, с. 45].

Моніторинг як безперервне спостереження за станом оточуючого середовища з метою управління ним шляхом своєчасного інформування про можливості настання несприятливих, критичних або неприпустимих ситуацій нині широко застосовується для вивчення різноманітних об'єктів соціокультурного поля з метою прогнозу їх розвитку. Система спостережень будується на фіксації дискретних кількісних характеристик об'єкта спостереження, накопичуванні цих відомостей і на можливості шляхом інтелектуальної інтерпретації одержаних відомостей зробити висновки про якісний стан об'єкта. Таким чином, моніторинг ґрунтується на спостереженні типових рис у поведінці об'єктів спостереження і на своєчасній фіксації на їх фоні різних відхилень від норми [7].

Серед принципів моніторингу у соціальній сфері [8] слід виділити основні, які стосуються моніторингу соціальних ризиків у трудовій сфері, а саме:

- максимального врахування реального середовища, в якому відбуваються події, що ведуть (призвели) до актуалізації соціальних ризиків;
- адекватності можливостей системи моніторингу цілям та задачам моніторингу в сфері мінімізації соціальних ризиків;
- декомпозиції задач системи моніторингу;
- формування системи адекватних показників моніторингу щодо соціально-економічної політики в цілому та мінімізації соціальних ризиків у трудовій сфері зокрема;
- відкритості системи моніторингу задля забезпечення можливостей розвитку системи, вдосконалення та нарощування функцій, включення нових задач аналізу та оцінювання, а також оптимальних напрямів використання результатів;
- повноти та надійності інформаційного забезпечення, можливостей його вдосконалення;
- універсальності методів на різних етапах – від побудови системи моніторингу до використання його результатів;
- врахування основних каналів впливу на цільові групи населення для досягнення головних цілей моніторингу;
- оцінювання прямих та непрямих методів і механізмів реалізації заходів щодо мінімізації соціальних ризиків;
- врахування ризиків реалізації ймовірних найбільш песимістичних сценаріїв та непопулярних заходів, які необхідно буде застосувати у цьому випадку.

Існують певні труднощі, що виникають під час практичної реалізації будь-якого моніторингу [9]. В процесі реалізації моніторингу соціальних ризиків важливим є вирішення таких ключових питань, які визначають якість моніторингу:

- визначення системи показників, вимірювання яких забезпечить комплексний аналіз соціальних ризиків у трудовій сфе-

рі, зовнішнього середовища, в якому вони можуть реалізуватися, а також їх сприйняття цільовою сукупністю населення;

- забезпечення всебічного моніторингу з урахуванням різних векторів використання його результатів;
- визначення основних завдань моніторингу та необхідності оцінювання потенційних наслідків ризиків визначених рівнів для суспільства й соціально-економічної політики;
- визначення періодичності здійснення моніторингових досліджень;
- забезпечення контролю якості результатів моніторингу та їх здатності у задоволенні основних потреб користувачів.

Невід'ємними складовими частинами системи моніторингу соціальних ризиків мають бути підсистеми, які відображають взаємодію з інформаційним забезпеченням, розрахунком показників, аналізом результатів та візуалізацією інформації. Система моніторингу може бути ефективною лише у випадку врахування нею специфічних потреб конкретних користувачів, у нашому випадку тих, хто займається розробкою політики щодо мінімізації соціальних ризиків у трудовій сфері.

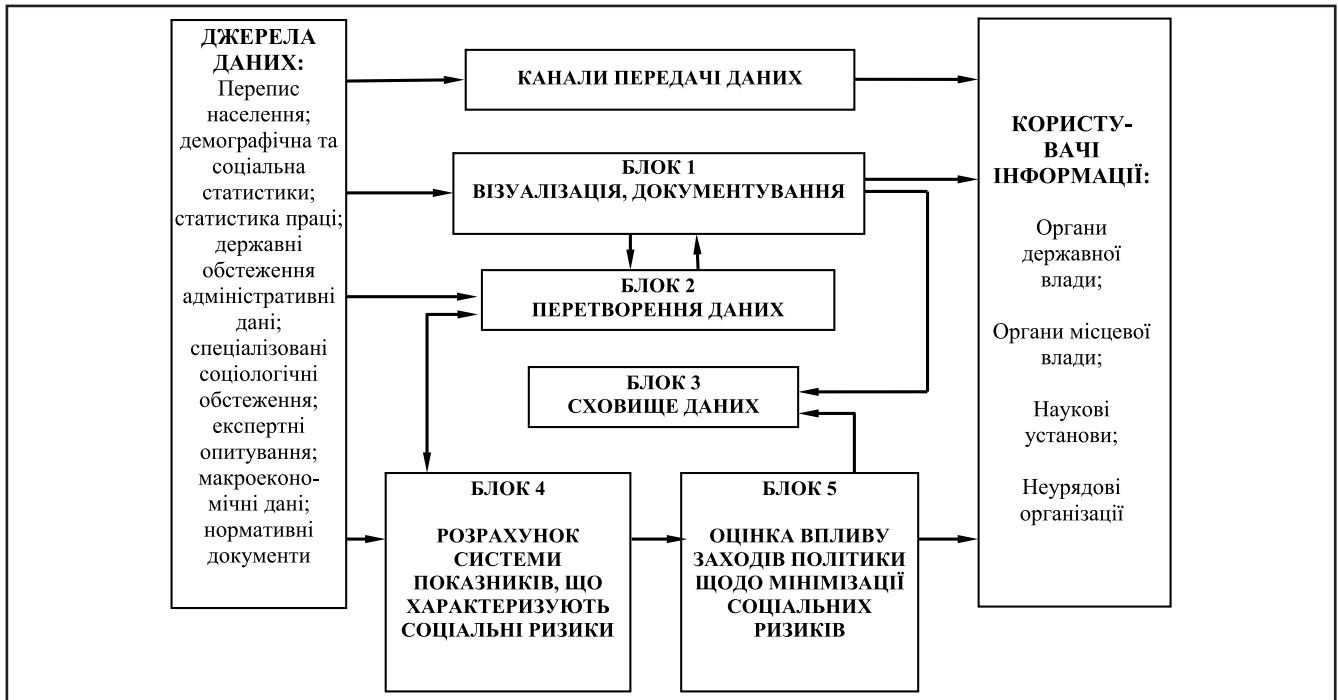
Основними положеннями щодо створення системи моніторингу соціальних ризиків (далі – СМСР) мають стати такі:

- СМСР розробляється як типова система моніторингу з визначеною структурою інформаційної бази та ядра системи, що включає типові процедури обробки та аналізу даних, а її оболонка – процеси вимірювання і аналізу конкретних характеристик соціальних ризиків;
- користувачі СМСР, які працюють з результатами моніторингу, повинні володіти спеціальними знаннями у сфері соціальної політики та соціальних ризиків;
- система створюється послідовним нарощуванням функцій, з урахуванням проблематичності повного попереднього визначення всіх задач, що розв'язуються за допомогою СМСР;
- СМСР створюється як відкрита система, причому, в ній поряд із результатами моніторингу для користувачів забезпечується також доступ і до інформаційних ресурсів, які використовуються у системі;
- застосовується складна структура зберігання даних, що викикане складністю та обсягами інформаційного забезпечення.

У загальному випадку, система моніторингу соціальних ризиків у трудовій сфері буде забезпечувати доступ до архівних та оперативних даних, інформації щодо користувачів, нормативних документів та баз даних для оперативного обслуговування системи моніторингу, баз даних результатів моніторингу.

Загальну структуру відповідної системи моніторингу можна представити у вигляді схеми (див. рис.). Як основні функціональні компоненти системи моніторингу соціальних ризиків пропонується визначити:

- застосування методів візуалізації даних, а саме формування таблиць і графіків, введення текстової інтерпретації результатів моніторингу, забезпечення документування статистичних даних;
- здійснення перетворення вхідних даних з використанням спеціальних процедур, які забезпечать необхідні трансформації наявних вхідних даних та побудову нових показників;
- розрахунок значень показників для оцінки соціальних ризиків на основі засобів та алгоритмів статистичного аналізу даних, процедур виявлення закономірностей, методів моделювання та прогнозування тощо.

Загальна структура системи моніторингу та оцінки соціальних ризиків у трудовій сфері

При організації моніторингу будь-якого явища або процесу основними передумовами адекватного визначення потреб у даних, наявності даних та планування збору інформації є: повне та адекватне визначення цілей та основних завдань; правильне визначення учасників процесу; визначення основних шляхів та механізмів реалізації можливих заходів.

Формування інформаційного забезпечення моніторингу соціальних ризиків доцільно здійснювати у декілька основних етапів: визначення даних, які необхідні для вимірювання та аналізу соціальних ризиків; пошук необхідних даних та аналітичних матеріалів; визначення недоліків та обмежень наявних даних; розробка заходів для отримання даних, яких не вистає, з метою використання на подальших етапах моніторингу і оцінки соціальних ризиків та їх наслідків. При визначенні наявних даних та матеріалів особливу увагу варто приділити оцінці їхньої якості, наявності додаткових даних та аналітичних матеріалів, підвищенню здатності виконавців моніторингу збирати, обробляти та аналізувати необхідні дані.

Важливим сучасним напрямком використання результатів моніторингу соціальних ризиків у трудовій сфері повинне стати оцінювання дієвості заходів з їх мінімізації. У цьому випадку оцінювання доцільно визначити наступним чином: це – аналітичний інструментарій, призначений для виміру причинно-наслідкових зв'язків, результативності та, за необхідності, оцінки впливу і прогнозування наслідків реалізації заходів з попередження чинників, що актуалізують соціальні ризики. Крім того, даний інструментарій повинен забезпечувати оцінку регулюючого впливу нормативних документів, а також результативності соціальних програм, спрямованих на захист від соціальних ризиків. У цьому контексті під аналізом та оцінкою соціальних ризиків автор розуміє систематичний збір та обробку інформації про ризики, їх чинники та результати з їх мінімізації, яка базується на визначеній системі показників (індикаторів), що характеризують:

- масштаби поширення подій, пов'язаних із соціальними ризиками;
- середовище, в якому вони формуються;
- чинники, що визначають ризики;
- сприйняття соціальних ризиків населенням;
- вплив та ефективність заходів соціально-економічної політики з попередження або мінімізації соціальних ризиків.

Слід зазначити, що методологія оцінювання дієвості заходів з мінімізації соціальних ризиків не є універсальною для всіх завдань моніторингу та оцінки, вона проводиться для заздалегідь визначених користувачів, із розумінням того, яким чином вони будуть використовувати результати оцінки [10].

Залежно від того, на якому етапі моніторингу проводитиметься оцінювання [11], можна виділити такі його види:

- визначення можливостей для проведення оцінки – пошук надійних показників; аналіз контексту подій, що обумовлюють виникнення соціальних ризиків; зовнішніх умов, в яких вони реалізуються; сприйняття ризиків цільовою сукупністю населення; вибір показників для оцінки заходів з мінімізації соціальних ризиків; визначення ступеня достовірності оцінки;
- попереднє оцінювання – вивчення ймовірних наслідків подій, що обумовлюють виникнення соціальних ризиків, або заходів з його мінімізації; моделювання та прогнозування основних соціальних ефектів та побічних дій. На даному етапі забезпечується можливість коригування заходів;
- поточне оцінювання – вивчення процесів реалізації заходів щодо мінімізації соціальних ризиків із забезпеченням ефективного функціонування механізмів зворотного зв'язку для можливого коригування заходів в процесі їх реалізації;
- підсумкове або узагальнююче оцінювання проводиться на завершальному етапі оцінювання дієвості заходів з мінімізації соціальних ризиків. Цілі підсумкового оцінювання можуть бути різними: вивчення того, якою мірою досягнуті цілі, поставлені на стадії запровадження моніторингу та оцінки;

оцінка впливу, яка передбачає аналіз запланованих і незапланованих соціальних та економічних ефектів, а також того, яким чином і якою мірою вони пов'язані з реалізованими заходами щодо мінімізації соціальних ризиків.

Основним об'єктом моніторингу ефективності державної політики щодо мінімізації соціальних ризиків є соціальні програми. Участь у формуванні та реалізації соціальних програм можуть брати різноманітні суб'єкти, зокрема, органи влади та місцевого самоврядування, наукові установи, неурядові організації, діяльність яких пов'язана з соціальною сферою. До цих процесів також можуть бути залучені представники законодавчої та виконавчої влади, які беруть безпосередню участь у визначенні цілей та завдань, нормативної бази соціально-економічної політики та здійснюють безпосередню практичну роботу з реалізації заходів щодо мінімізації соціальних ризиків.

Визначення явищ та процесів, на які поширюється діяльність програми обумовлена багатьма чинниками, серед яких найвагомішими є економічні умови та соціально-політична орієнтація країни. У зв'язку з цим, програми, які передбачають захист від соціальних ризиків, є найпоширенішими.

Ефективність реалізації заходів з мінімізації соціальних ризиків значною мірою визначається якістю розробки соціальної програми, що залежить від професіоналізму розробників, наявності якісної вхідної інформації, використання сучасних методів та інструментів оцінювання програмних заходів. Саме тому важливо на етапі реалізації заходів програми забезпечити зворотний зв'язок, оцінити ступінь досягнення цілей та завдань програми, у разі необхідності, оцінити вплив заходів програми на зміни у зовнішньому середовищі. Оцінка по завершенню програми є джерелом інформації для розроблення подальшої соціальної політики, доцільності запровадження подібних програм у майбутньому.

Моніторинг та оцінювання заходів соціальних програм будуть більш об'єктивними за умови відповідності певним стандартам, зокрема тим, які стосуються якості інформаційного забезпечення, професіоналізму виконавців, дотримання етичних норм.

Важливо зазначити, що при розробці та впровадженні системи моніторингу і оцінки соціальних ризиків доцільно створити експертну групу з фахівців у сфері соціально-економічної політики, зокрема з оцінювання ефективності соціальних програм, спрямованих на зниження негативних ефектів від соціальних ризиків, результатів цих програм та впливу на окремі аспекти якості життя населення, а також фахівців, що займаються проблемами регулювання соціальних ризиків. Безпосередньо моніторинг та оцінка заходів з мінімізації соціальних ризиків може здійснюватися як групою фахівців Мінсоцполітики, так і зовнішньою стороною, яка не має безпосереднього відношення до зазначеної діяльності, наприклад представниками незалежної дослідницької чи наукової організації (аналітичний агентства, наукові організації, комерційні фірми тощо).

Висновки

Методологія оцінювання заходів політики у сфері мінімізації соціальних ризиків може і має бути дієвим інструментом забезпечення ефективного аналізу наслідків реалізації політики. Основною метою застосування методології є підвищення ефективності заходів соціально-економічної політики та реформ на основі зниження ризиків шляхом якісного ін-

формування всіх учасників процесу щодо очікуваних та фактичних наслідків реалізації відповідних заходів.

Серед основних положень, що визначають переваги застосування запропонованого інструментарію моніторингу та оцінки соціальних ризиків, слід виділити такі:

- забезпечується можливість своєчасного виявлення та оцінки небезпечних ризиків;
- забезпечується база для визначення, розробки та впровадження найбільш дієвих та своєчасних заходів з мінімізації негативного впливу соціальних ризиків на визначені групи населення;
- через систематичність дій щодо моніторингу та оцінки ризиків з'являється можливість реалізації послідовної, зваженої та безперервної політики щодо виявлення та мінімізації ризиків;
- забезпечується можливість управління ризиками від досягнутих результатів, а не просто шляхом продовження реалізації затверджених раніше заходів, які можуть виявитися неефективними;
- систематичне надходження уніфікованої, ясної та прозорої інформації щодо рівня соціальних ризиків та ефективності заходів з їх мінімізації забезпечує підґрунтя для взаємної довіри та узгодженості дій всіх зацікавлених сторін у напрямі підвищення ефективності відповідних соціальних програм.

Список використаних джерел

1. Roeser, S. (2012). Handbook of risk theory. Dordrecht: Springer Science+Business Media B.V.
2. Звіт про науково-дослідну роботу «Механізм мінімізації соціальних ризиків у суспільстві у контексті соціальної безпеки держави». – К., 2007. – 835 с. – (Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України).
3. Методологія та практика оцінки впливу соціальної політики та окремих програм соціальної допомоги на показники бідності в Україні / Лібанова Е.М., Макарова О.В., Черненко Л.М. – К., 2011. – 203 с.
4. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та прикладні аспекти оцінювання: монографія / за ред. Е.М. Лібанової; Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – Умань, 2012. – 312 с.
5. Якість інформаційного забезпечення соціальної політики: монографія / Макарова О.В., Саріогло В.Г., Терещенко Г.І. та ін.; за ред. Е.М. Лібанової. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2010. – 248 с.
6. Горбатов В.М. Світовий досвід оцінки соціально-економічного розвитку країни та їх регіонів / Горбатов В.М., Ярошенко І.В. // Бізнесінформ. – 2016. №4. – С. 44–50.
7. Дзюба М.Т. Нарис теорії і практики інформаційно-психологічних операцій: навч. посіб. – М.Т. Дзюба, Я.М. Жарков, І.О. Ольховой, М.І. Оніщук // під заг. ред. В.В. Балабіна. – К.: ВПІ НТУУ «КПІ», 2006. – 472 с.
8. Державний бюджет і бюджетна стратегія 2012–2014: стабілізація та сталий розвиток в умовах реформування економіки України: у 4 т. / Т. 4: Державні соціальні видатки: напрями раціоналізації та підвищення ефективності / ДННУ «Акад. фін. Управління». – 2011. – 476 с. Державний бюджет і бюджетна стратегія 2012–2014: стабілізація та сталий розвиток в умовах реформування економіки України: у 4 т. / Т. 4: Державні соціальні видатки: напрями раціоналізації та підвищення ефективності / ДННУ «Акад. фін. Управління». – 2011. – 476 с.
9. Концептуальні основи статистичного моніторингу / Д.Д. Айстраханов, М.В. Пугачова, В.С. Степашко та ін.; за ред. М.В. Пугачової. – К.: ІВЦ Держкомстату України. – 2003. – 343 с.

10. Patton, M. (2015). The Sociological Roots of Utilization-Focused Evaluation. The American Sociologist.

11. Dillingham, A. (1985). The influence of risk variable definition on value-of-life estimates. Economic Inquiry, 23(2), pp. 277–294.

I.V. КОВАЛЬЧУК,

к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій

Аналіз розвитку економіки України

У статті проаналізовано тенденції розвитку національної економіки, досліджено структуру, виявлено проблеми та особливості формування ВВП України, зроблені висновки щодо перспектив економічного розвитку.

Ключові слова: розвиток, аналіз, валовий внутрішній продукт, структура, економічне зростання.

I.V. КОВАЛЬЧУК,

к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий

Анализ развития экономики Украины

В статье проанализированы тенденции развития национальной экономики, исследована структура, выявлены проблемы и особенности формирования ВВП Украины, сделаны выводы относительно перспектив экономического развития.

Ключевые слова: развитие, анализ, валовой внутренний продукт, структура, экономический рост.

I. KOVALCHUK,

Ph.D, assistant professor, National University of Food Technologies

Ukraine development economy analysis

The article investigates the tendencies of development of the national economy, to study the structure, identified the problems and peculiarities of Ukraine's GDP, conclusions are drawn regarding the prospects of economic development.

Keywords: development, analysis, gross domestic product, structure, economic growth.

Постановка проблеми. Формування обґрунтованої державної економічної політики в умовах становлення національної економіки, її інтеграції у світовий економічний простір, прогнозування пріоритетних напрямків розвитку неможливе без ґрунтовного вивчення динаміки, пропорцій і структури економіки України, виявлення тенденцій і закономірностей її розвитку.

Протягом останніх десятиліть однією з найважливіших довгострокових цілей економічної політики уряду будь-якої країни є стимулювання економічного зростання, підтримка оптимальних його темпів. За роки незалежності економіка України так і не позбавилася глибоких структурних деформацій і значно відстає від розвинених країн світу за сукупною продуктивністю всіх факторів виробництва та, відповідно, рівнем добробуту населення. Більшість підприємств залишилися технологічно відсталими, енергоємними, із слабкою диверсифікацією продуктів і ринків, що зумовлює низьку адаптивність до змін. Відкрита економіка України є надзвичайно вразливою до коливань зовнішньої кон'юнктури і не справляється із поточними проблемами, а також не готова до нових викликів, включаючи кризову трансформацію фінансових ринків, кліматичні зміни, енергетичні та продовольчі кризи тощо.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблема зростання була і залишається центральною проблемою світового економічного наукового аналізу, достатньо широко обговорюються в науковій літературі. У світовій економічній науці, а також у практиці розвинених країн накопичений значний досвід з проблем економічного зростання. Економічна теорія за останні півтора десятиліття в значній мірі пройшла під знаком економічного зростання, викликала до життя численні дослідження, як теоретичні, так і імперичні, одночасно відбувалися суттєві зміни і в характеристиках економічного зростання, з'явилися нові явища і процеси.

Цим проблемам присвячено величезну кількість публікацій, численні праці всесвітньо відомих учених різних наукових шкіл і напрямів.

Найбільш значимі дослідження проблем економічного зростання країн були здійснені такими відомими економістами, як В. Естерлі, М. Дайламі, А. Дарешвар, Р. Лукас, Р. Нельсон, П. Ромер, Е. Фелпс та багатьма іншими. Проте ці роботи переважно спрямовані на дослідження розвинутих економік, тоді як специфічним проблемам країн із ринками, що формуються, присвячено недостатньо уваги.

Метою статті є аналіз розвитку національної економіки, дослідження динаміки та структури ВВП України, виявлення пропорцій і особливостей його формування, розробка рекомендацій щодо перспектив економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Економічне зростання є однією з головних макроекономічних цілей будь-якої країни, досягнення якої зумовлене необхідністю випереджаючого зростання ВВП порівняно зі зростанням чисельності населення для підвищення рівня життя в країні. Головною метою економічного зростання є збільшення обсягів економічних благ, що сприяє поліпшенню життя населення, створенню стабільної сприятливої соціально-політичної ситуації в країні, підвищенню її міжнародного авторитету.

Економічне зростання розглядається макроекономічною наукою як складова частина й одна з найважливіших характеристик економічного розвитку країни. Це поняття пов'язане з кількісною зміною обсягів виробництва і споживання ВВП. Проте питання, чи призводить зростання економіки країни до нової сходинки в її економічному і соціальному розвитку, якою ціною і за рахунок яких джерел досягається зростання, які чинники є визначальними на сучасному етапі, залишається на другому плані.